

Ігор Здоровило

Аспірант відділу кримінологічних досліджень,
Науково-дослідний інститут вивчення
проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України, м. Харків, Україна,
викладач кафедри спеціальних дисциплін
Національна академія Державної прикордонної служби України,
м. Хмельницький, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-6192-5160>
e-mail: ihor554@ukr.net

СТАН ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ВИДОБУВАННЯ КОРИСНИХ КОПАЛИН В УКРАЇНІ

Стаття присвячена характеристиці основних кримінологічних показників стану незаконного видобування корисних копалин в Україні. Охарактеризовано кількісні та якісні показники злочинів, передбачених ст. 240 КК України («Порушення правил охорони або використання надр»): рівень злочинності, рівень судимості, динаміку, статистичну, кримінально-правову і кримінологічну структури. Встановлено, що деякі з названих показників протягом 2013-2018 рр. характеризуються нестабільністю. Останніми тенденціями цих злочинів є різке зниження їх кількості та деяке підвищення рівня судимості за їх вчинення. Визначено, що злочини, передбачені ст. 240 КК України – помітний сегмент у структурі злочинності держави. Вони складають 10-24 % у масиві злочинів проти довкілля і займають другу-третю позицію за поширеністю серед них. Особи, засуджені за ст. 240 КК України, складають 20-30 % від загальної кількості осіб, засуджених за злочини проти довкілля.

Злочини, передбачені ст. 240 КК України, мають таку кримінально-правову структуру: це виключно умисні злочини з корисливим мотивом, що, як правило, є продовжуваними та вчиняються у групах. Суб'єкти злочину діють із корисливим мотивом. Головним предметом злочину є бурштин-сирець (у 63 % випадків).

Кримінологічна структура незаконного видобування корисних копалин є такою: «географія» таких злочинів тісно пов'язана із місцями родовищ корисних копалин; ці діяння вчиняються поза межами великих міст; зняття злочину у переважній більшості є примітивними, тобто не потребують високого інженерно-технічного рівня підготовки; значна кількість злочинів вчиняється вночі; їх вчинення має ознаку сезонності та ін.

Ключові слова: незаконне видобування корисних копалин; стан злочинності; надра; бурштин.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Поклади корисних копалин на території держави – запорука її економічного процвітання. Однак для отримання високого економічного ефекту їх видобуток повинен відповідати визначеним, у тому числі й на міжнародному рівні, стандартам, серед яких виділяють правові та екологічні. Порушення правил охорони або використання надр в Україні

карається законом (ст. 240 КК України). Суспільна небезпечність таких діянь пов'язана із низкою вельми негативних наслідків: від травматизму осіб, що незаконно видобувають корисні копалини, до екологічної катастрофи. Яскравим прикладом наслідків такого зухвалого видобування для вітчизняної природи є незаконний видобуток бурштину у Рівненській області, що неодноразово висвітлювався у ЗМІ: провали ґрунту, повалені дерева, затоплені площі та ін. Крім цього, найголовніший факт – стрімке зменшення запасів унікального бурштину-сирцю, на який багаті ці землі. Тому уявлення про стан цієї складової екологічної злочинності є надзвичайно актуальним для вітчизняної кримінології.

Знання про кримінологічні показники злочинів, що передбачені ст. 240 КК України, – ґрунтова база для розробки заходів запобігання їй. Завдяки кількісним та якісним показникам явища констатується ступінь його суспільної небезпечності, прогнозуються наслідки щодо його поширення, оцінюються перспективи його зменшення або викорінення. Характеристика стану злочинності – це пласт статистичних даних та їх аналізу, що межує як з теоретичними аспектами запобігання злочинності, так і з проблемами втілення його на практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми екологічних злочинів висвітлювалися у роботах таких фахівців з кримінального права та кримінології, як О. О. Дудоров, С. О. Книженко, Т. В. Корнякова, В. К. Матвійчук, Н. В. Нетеса, О. П. Шем'яков, А. М. Шульга та ін. Однак їх дослідження є або широкими за обсягом та охоплюють низку складів злочинів, передбачених розділом VIII Особливої частини КК України, або присвячені лише певним, наприклад, кримінально-правовим, аспектам проблеми. Розроблення злочинів, передбачених ст. 240 КК України у кримінологічній площині на монографічному рівні у вітчизняній кримінології не здійснювалося. Кримінологічному аналізу деяких питань, пов'язаних із характеристикою та запобіганням порушенню правил охорони або використання надр, присвячені попередні публікації автора [1, 2, 3]. У світлі зухвалого порушення норм

видобування корисних копалин в Україні, що набуло суспільного резонансу через ЗМІ, особливо актуальним є надання реальної узагальненої картини, або стану, злочинності у сфері порушення правил охорони або видобування надр, в основу якої покладено відомості статистичної звітності судових і правоохоронних органів України, результати узагальнення матеріалів судової практики та анкетування правоохоронців.

Метою статті є надання загальної характеристики стану злочинності у сфері незаконного видобування корисних копалин, а саме – головних кримінологічних показників злочинів, передбачених ст. 240 КК України («Порушення правил охорони або використання надр»).

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стан злочинності у кримінології визначається як категорія, що відображає узагальнену характеристику усіх показників злочинності [4, с. 324]. Такі показники поділяються на абсолютні та відносні. Особливістю визначення стану злочинності є те, що аналіз кожного виду злочинів чи їх сукупності для створення завершеної картини потребує своєї, власно визначеної комбінації таких показників.

Базовим показником, що характеризує кількісний вимір злочинності, є її рівень. Під ним зазвичай розуміють абсолютну кількість злочинів та осіб, які їх учинили, за певний проміжок часу на певній території [5, с. 225]. На теперішній час головним джерелом інформації про рівень злочинності є статистичні звіти Генеральної прокуратури України (далі – ГПУ). У 2013 р. за ст. 240 КК України було обліковано 637 злочинів [6], у 2014 р. – 620 злочинів [7], у 2015 р. – 623 злочини [8], у 2016 р. – 608 злочинів [9], у 2017 р. – 384 злочини [10], а в 2018 р. – 358 злочинів [11].

Щодо кількості осіб, які вчинили злочини за ст. 240 КК України протягом 2013-2018 рр., необхідно зазначити, що їх рівень за останнім часом має тенденцію до зниження. У 2013 р. їх кількість складала 248 осіб, у 2014 р. – (288) осіб (і це єдине підвищення показника за розглядуваний період), у

2015 р. – (231) особа, у 2016 р. – (199) осіб, у 2017 р. – (143) особи, у 2018 р. – (107) осіб [12].

Окрім абсолютної кількості злочинів, учинених за ст. 240 КК України, та кількості осіб, що їх вчинили, важливим аспектом для надання їм кримінологічної характеристики є рівень судимості. Цей показник відбиває кількість осіб, які – з виявлених злочинів – притягнуті до кримінальної відповідальності і засуджені до певних покарань (зазвичай за рік) [13, с. 56]. Відповідно до статистичної інформації Державної судової адміністрації у період з 2013 по 2017 рр. за ст. 240 КК України було засуджено більше, ніж 1 000 осіб, а саме: у 2013 р. – (237) осіб [14], у 2014 р. – (248) осіб [15], у 2015 р. – (220) осіб [16], у 2016 р. – (200) осіб [17], у 2017 р. – (208) осіб [18], у 2018 р. – (127) осіб [19].

Кількісні показники злочинів фіксують їх у часовому вимірі: конкретна кількість злочинів чи злочинців відповідає певному проміжку часу. Зміна абсолютних показників фіксується у параметрі змішаного, кількісно-якісного, характеру – динаміці. Саме вона за допомогою різних статистичних методик відбиває закономірності й тенденції руху злочинності в часі [13, с. 59]. Аналізуючи рівень кримінально-караного порушення правил охорони або використання надр, стає очевидною деяка нестабільність у її розвитку. Так, застосовуючи ланцюговий спосіб обчислення динаміки злочинності (встановлюючи порівняння абсолютної кількості злочинів наступного з попередніми роками), отримуємо такі дані: у 2014 р. кількість облікованих злочинів за ст. 240 КК України зменшилася на 2,7 %, у 2015 р. – збільшилася на 0,5 %, у 2016 р. – зменшилася на 2,4 %, у 2017 р. – зменшилася на 36,8%, а у 2018 р. – зменшилася на 25,2% [6; 7; 8; 9; 10; 11]. Отже, протягом 2014-2016 рр. коливання у кількості облікованих за ст. 240 КК України злочинів було незначним. Яскраво виражене різке «падіння» офіційно облікованих за цією статтею КК України злочинів у 2017 та 2018 роках викликає певне здивування. Адже преса та телебачення майорять численними повідомленнями про незаконний видобуток, наприклад, «сонячного каменю» на Волині, Рівнещині,

Житомирщині. Частковим поясненням такої ситуації є надвисокий рівень корупції у цій сфері. Зокрема, щоб «працювати» з використанням мотопомпи у такому місці покладів бурштину-сирцю, як Гальбін (Рівненська область), необхідно сплатити 800 доларів США за добу (отримати «білет») місцевим, які «кришують» таке «виробництво» [20]. За свідченнями місцевого населення, протягом ночі одночасно може працювати майже 80 мотопомп [20]. Не вдаючись до складних математичних розрахунків, стає очевидним отримання високопоставленими особами надприбутків лише від видобування сировини, подальша доля якої також пов'язана із отриманням коштів (продаж, вивезення за кордон, у тому числі контрабандою та ін.).

Розглядаючи динаміку рівня судимості за ст. 240 КК України, отримуємо більш стабільну тенденцію – упродовж 2014-2017 рр. коливання у динаміці є незначними, зокрема: у 2014 р. кількість засуджених за вказаною статтею зросла на 4,6 %, у 2015 р. – зменшилася на 11,3 %, у 2016 р. – зменшилася на 9,1 %, а у 2017 р., навпаки, зросла на 4,0 % [14; 15; 16; 17; 18]. Проте у 2018 р. вона зменшилася аж на 38,9 % [18; 19]. Тобто, до останнього часу динаміці рівня судимості осіб за ст. 240 КК України хоча і була властива нестабільність, та різке її падіння відбулося зовсім нещодавно – у 2018 р.

Аналіз кількісних показників та динаміки злочинності тісно пов'язаний із її якісною характеристикою. Під категорією «якість» у кримінології розуміють прояви явища, орієнтуючись на його межі та видове різноманіття у певному просторово-часовому вимірі [21, с. 156]. До таких показників стосовно злочинів, передбачених ст. 240 КК України, можна віднести: місце цієї групи злочинів у структурі злочинів проти довкілля, структурування за різними критеріями порушення правил охорони або використання надр, географію, топографію та «ціну» таких злочинів. Також окремим параметром їх характеристики можна виокремити латентність.

У кримінологічній науці запропоноване поняття структури злочинності, яке ми приймаємо за основу у нашому науковому дослідженні, що визначає її як групування злочинів і осіб, які їх вчинили, за певними якісними ознаками для

установлення найбільш характерних рис з метою подальшого виявлення і вивчення взаємозв'язків між структурними підрозділами [13, с. 58]. Розрізняють статистичну, кримінально-правову та кримінологічну структури злочинності [23, с. 162–163]. Існують і інші точки зору щодо різновидів структурування злочинності, зокрема, за ознаками злочинів і злочинців, які реєструються кримінально-правовою статистикою, виділяють кримінально-правову, кримінологічну та соціально-демографічну структури [13, с. 58]. З огляду на те, що аналіз соціально-демографічних ознак злочинців охоплюється нами при аналізі особи злочинця, що вчиняє порушення правил охорони або використання надр, під час розгляду структурування цієї групи злочинів ми будемо дотримуватися першої із наведених позицій.

Статистична структура. Визначаючи частку злочинів, передбачених ст. 240 КК України у масиві злочинів проти довкілля (розділ VIII Особливої частини КК України), нами встановлено, що у 2013 р. така частка складала 21,8 % (що відповідало третій позиції за поширеністю у злочинах цієї групи) [6], у 2014 р. – 23,6 % (однак злочини, що розглядаються, були на другому місці за поширеністю) [7], у 2015 р. – 19,6 % (і третя позиція відповідно) [8]. У 2016 р. порушення правил охорони або використання надр знову посіли другу сходинку у цій групі злочинів та склали 15,4 % [9], а у 2017 р. – 10,2 % та обійняли третю позицію відповідно [10]. У 2018 р. спостерігаємо продовження тенденції 2017 р. (частка сказаних злочинів склала 10,1 %) [11].

Схожа тенденція простежується і у структурі засуджених за вчинення злочинів проти довкілля осіб. У 2013 р. питома вага засуджених за ст. 240 КК України у цій групі осіб склала 20,5 % (друга позиція за поширеністю) [14], у 2014 р. – 24,1 % (третя позиція) [15]. З 2015 р. по 2018 рр. засуджені за порушення правил охорони або використання надр є третьою групою за кількістю серед засуджених за злочини проти довкілля. У 2015 р. питома вага таких осіб становила 24,2 % [16], у 2016 р. – 28,8% [17], у 2017 р. – 25,0 % [18]. У 2018 р. частка таких осіб помітно зменшилася і склала 15,6 % [19].

Таким чином, серед кількості кримінально караних діянь, передбачених розділом VIII Особливої частини КК України, позиція злочинів за ст. 240 КК України не стабільна та щороку зміщується на другу або третю позицію. Проте очевидним є те, що вказані злочини є одними із найпоширеніших серед злочинів проти довкілля, хоча динаміка їх структури у цій групі злочинів має тенденцію зниження. Більш стабільною є динаміка структури складу засуджених за цією статтею КК України, частка яких протягом останніх п'яти років коливалася у межах 15-30 %, що також є вагомим показником.

Кримінально-правова структура злочинності – це групування злочинів за інститутами кримінального права (наприклад, формою вини, суб'єктами злочину, формою співучасті, повторністю, сукупністю та ін.) [13, с. 58]. За результатами здійсненого нами узагальнення 200 архівних кримінальних проваджень, що були розглянуті судами України протягом 2013-2017 рр. та анкетування більше, ніж 230 працівників Національної поліції (регіони опитування: Волинська, Закарпатська, Житомирська, Львівська, Рівненська і Чернівецька області), було виокремлено такі кримінально-правові ознаки структури злочинів, передбачених ст. 240 КК України:

- 1) такі злочини вчиняються виключно з умисною формою вини;
- 2) метою вчинення таких злочинів є отримання прибутку, суб'єкти злочину діють із корисливим мотивом;
- 3) предметом злочину, передбаченого ст. 240 КК України, у 63 % випадків є бурштин сирець, у 15 % – піщано-гравійна сировина, у 10 % – торф, у 5 % – нафта, газ, у 3 % – метали (чорні, кольорові, рідкісні, благородні, розсіяні, рідкоземельні), у 3 % – неметали (різноманітна сировина: хімічна, абразивна, гірничорудна, для облицювальних матеріалів тощо) та у 1 % – інші корисні копалини;
- 4) у 40 % випадків злочини є продовжуваними, а у 23 % вчиняються у сукупності з іншими злочинами, у тому числі проти довкілля (зокрема, діяннями, передбаченими ст. 246 КК України, тобто незаконною порубкою лісу), а також незаконним володінням зброєю (ст. 263 КК України);

5) таким злочинам властива ознака вчинення у співучасті, однак фактично відповідна кваліфікація такого вчинення фіксується правоохоронними органами у 12 % випадків. Такий показник явно не відповідає сучасним реаліям. Незаконне видобування корисних копалин – добре налагоджений злочинний бізнес, що не може функціонувати без чіткої системи розподілу ролей між групою осіб. Різноманіття ділянок у механізмі видобуток-збут сприяє виникненню цілої мережі зв'язків між злочинцями: видобувачами, покупцями, посередниками з перепродажу видобутої сировини або замовниками її видобутку та ін. До того ж сам процес видобутку корисних копалин є трудомістким і зачасти потребує зусиль кількох осіб, які мають добру фізичну форму. Отже, як мінімум у 90 % випадків злочини повинні вчинятися хоча б у простій формі співучасті (співвиконавстві). Однак на практиці досить часто, зокрема, при незаконному видобутку бурштину, злочинці залучають осіб, які не досягли віку кримінальної відповідальності. Їх функція проста – сповістити видобувачів про наближення патрулів правоохоронців (як правило, за допомогою радіозв'язку). При отриманні інформації про присутність правоохоронних органів поблизу ділянки видобутку безпосередні «видобувачі» поспіхом покидають місце злочину і патруль затримує лише осіб, які не є суб'єктами злочину. Тому викликає здивування факт, що відповідно до статистичних відомостей ГПУ протягом 2013-2017 рр. було виявлено чотири (!) організовані групи, які займалися вчиненням злочинів, передбачених ст. 240 КК України. Три з них діяли на території Рівненської області, а одна – Чернівецької [24].

Кримінологічне структурування злочинності надає можливість скласти уявлення про її адміністративно-територіальне поширення («географію» злочинності); розповсюдженість за видом населеного пункту; способи, знаряддя, зброю, прийоми вчинення злочинів; місце, час, пору року та ін. кримінологічні ознаки [13, с. 58-59].

«Географія» злочинності визначає її поширеність різними регіонами (територіями) держави (областями, районами, містами, селищами) [4, с. 325].

Результати проведеного нами анкетування працівників Національної поліції України, що повністю підтверджуються статистичними даними ГПУ [24], свідчать, що найбільш уразливими областями України для порушення правил охорони або використання надр є: Рівненська область (Сарненський, Дубровицький та ін. райони), де вчиняється майже 40 % таких злочинів; Житомирська область (Олевський, Овруцький та ін. райони) – майже 11 % злочинів; Івано-Франківська область (зокрема, Рожнятівський район) – понад 7 % злочинів; Донецька область – більше 5 % злочинів. Приблизно однакову позицію за поширеністю діянь, передбачених ст. 240 КК України, посідають Харківська, Тернопільська та Чернівецька області (у межах 4-5 % злочинів). Найменша кількість зазначених діянь вчиняється у Кіровоградській, Сумській та Хмельницькій областях (менше 1 %). Географія поширення злочинів за ст. 240 КК України об'єктивно пов'язана із: 1) наявністю покладів корисних копалин в регіоні; 2) попитом на певні корисні копалини на «тіньовому» ринку; 3) відсутності розвиненої промисловості щодо видобування конкретного виду корисних копалин (яскравий приклад – занепад видобування бурштину сирцю державними підприємствами України), що створює можливості для його «приватного» незаконного видобутку; 4) ступінь готовності державних, правоохоронних та громадських структур із дотримання правопорядку протистояти незаконному видобуванню корисних копалин та ін.

Своєрідну «карту» злочинів за ст. 240 КК України можна представити й у вигляді розподілу уразливих зон за історико-географічними областями України. Так, на думку респондентів проведеного нами опитування правоохоронців, у Поліссі вчиняється до 98 % таких злочинів, на Волині – 22 %; Буковині – 15 %; Донбасі – 5 %; Закарпатті – 6 %; Поділлі – 2 %; Прикарпатті – 1 %; у Карпатах – 2 %; на Півдні України – 1 % (показник перевищує 100 % через надання респондентами кількох варіантів відповідей).

Незаконне видобування корисним копалин у 90 % випадків здійснюється кустарним способом, не рідко пов'язаним із порушенням правил безпеки, що закономірно призводить до настання тяжких наслідків.

Місцем учинення таких злочинів є безпосереднє місце родовища корисних копалин: лісові масиви Рівненщини, Житомирщини, Волині, береги річок Івано-Франківщини, Київщини, болотисті ліси Чернігівщини та ін. Такі родовища знаходяться, зазвичай, поза межею великих населених пунктів, поблизу невеликих міст, селищ, сіл.

Порушення правил охорони або використання надр вчиняється у 75 % в нічний час. Такі злочини також є у переважній більшості сезонними: як правило, більше половини вчиняється у весняну та осінню пору. Однак сезонність явища прямо залежить від виду корисних копалин.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Показникам злочинності у сфері незаконного видобування корисних копалин протягом останніх п'яти років властива нестабільність. Відмітимо, що у рівні злочинності за ст. 240 КК України у 2017 р. відбулося різке зниження – на 36,8 %, порівняно з 2016 р. Зважаючи на суспільний резонанс незаконного видобування корисних копалин, таке падіння показника викликає сумніви щодо його відповідності реальній дійсності. Вважаємо, що вказаний факт є штучним та свідчить про високий рівень латентності діянь, передбачених ст. 240 КК України.

Коливання показників рівня судимості хоча і є помітними, однак не мають різкого характеру. Наразі у 2017 р. рівень судимості осіб за ст. 240 КК України зріс на 4,0 %.

2. Структурування порушення правил охорони або використання надр пропонується нами за трьома аспектами: статистичним, кримінально-правовим та кримінологічним. Встановлено, що у масиві як злочинів проти довкілля, так і осіб, засуджених за їх вчинення, діяння та особи, засуджені за ст. 240 КК України, за 2013-2017 рр. періодично займали другу та третю сходинки за поширеністю. Серед облікованих злочинів проти довкілля порушення правил охорони або використання надр складають 10-24 %, а у структурі судимості за злочини проти довкілля – 20-30 %.

3. Кримінально-правове структурування злочинів за ст. 240 КК України дозволяє зробити висновок про те, що такі діяння є умисними корисливої спрямованості продовжуваними злочинами, що вчиняються у співучасті, найпоширенішим предметом яких є бурштин сирець.

4. Кримінологічна структура незаконного видобутку корисних копалин свідчить, що: «географія» вчинення злочинів за ст. 240 КК України нерозривно пов'язана із місцями родовищ корисних копалин; такі злочини вчиняються поза межами великих міст; зняряддя, які використовують злочинці, у переважній більшості є примітивними, тобто не потребують високого інженерно-технічного рівня підготовки; переважна більшість злочинів вчиняється у нічний час; їх вчинення має сезонний характер та ін.

Особливості латентності таких злочинів потребують детальнішого висвітлення, тому їм буде присвячено наступні публікації автора, як і характеристиці «ціни», тобто наслідків їх вчинення.

Список використаних джерел

1. Здоровило І. В. Актуальні питання запобігання злочинам, пов'язаним із порушенням правил охорони або використання надр, в Україні. *Питання боротьби зі злочинністю*. Харків : Право, 2016. Вип. 31. С. 183–196.
2. Здоровило І. В. Кримінологічний аналіз злочинів, пов'язаних із порушенням правил охорони або використання надр, в Україні (за матеріалами опитування працівників Національної поліції України та контент-аналізу ЗМІ). *Сучасна кримінологія: досягнення, проблеми, перспективи* : матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 50-річчю каф. кримінології та кримін.-виконав. права (м. Харків, 9 груд. 2016 р.). Харків : Право, 2016. С. 216–218.
3. Здоровило І. В. Щодо деяких кримінологічних особливостей злочинів, пов'язаних із порушенням охорони або використання надр. *Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 12-13 жовт. 2017 р.). Харків : Право, 2017. С. 550–553.
4. Василевич В. Стан злочинності. Кримінологічний довідник / за наук. ред. О. М. Бандурки, за заг. ред. О. М. Джужі, О. М. Литвинова. Харків : Діса плюс, 2013. С. 324–325.
5. Кальман А. Г., Христинич І. А. Понятийный аппарат современной криминологии : терминолог. слов. / под общ. ред. В. В. Голины. Харьков : Гимназия, 2005. 272 с.
6. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2013 р. : стат. інформ. Ген. прокуратури України. URL : http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820&c=edit&_c=fo. (дата звернення: 01.12.2018).
7. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2014 р. : стат. інформ. Ген. прокуратури України. URL : http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820&c=edit&_c=fo. (дата звернення: 01.12.2018).

8. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2015 р. : стат. інформ. Ген. прокуратури України. URL : https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113287&libid=100820&c=edit&_c=fo# . (дата звернення: 01.12.2018).
9. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2016 р. : стат. інформ. Ген. прокуратури України. URL : https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113287&libid=100820&c=edit&_c=fo# . (дата звернення: 01.12.2018).
10. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2017 р. : стат. інформ. Ген. прокуратури України. URL : https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113287&libid=100820&c=edit&_c=fo# . (дата звернення: 01.12.2018).
11. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2017 р. : стат. інформ. Ген. прокуратури України. URL : https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113287&libid=100820&c=edit&_c=fo# . (дата звернення: 01.05.2019).
12. Відомості про кількість виявлених осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за ст. 240 КК України упродовж 2013-2018 років. Відповідь на запит. Вх. лист № 415-01-32 від 04.03.2019 р. Внутр. док. (неопубл.).
13. Криминологія : підручник / за ред.: В. В. Голіни, Б. М. Головкина. Харків : Право, 2014. 440 с.
14. Звітність Державної судової адміністрації України. Форма 7. Звіт про склад засуджених за 2013 рік. URL : https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/5533iopoioopo (дата звернення: 01.12.2018).
15. Звітність Державної судової адміністрації України. Форма 7. Звіт про склад засуджених за 2014 рік. URL : https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/lkflghkjlh (дата звернення: 01.12.2018).
16. Звітність Державної судової адміністрації України. Форма 7. Звіт про склад засуджених за 2015 рік. URL : https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/Sud_statustuka_Zvit_2015 (дата звернення: 01.12.2018).
17. Звітність Державної судової адміністрації України. Форма 7. Звіт про склад засуджених за 2016 рік. URL : https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/2016_zvit (дата звернення: 01.04.2017).
18. Звітність Державної судової адміністрації України. Форма 7. Звіт про склад засуджених за 2017 рік. URL : https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2017 (дата звернення: 01.04.2018).
19. Звітність Державної судової адміністрації України. Форма 7. Звіт про склад засуджених за 2018 рік. URL : https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2018 (дата звернення: 01.04.2018).
20. Фирсов Е. Как остановит янтарный апокалипсис? *Цензор.НЕТ*. URL: https://censor.net.ua/resonance/3082288/kak_ostanovit_yantarnyyi_apokalipsis (дата звернення: 14.01.2019).
21. Батиргареева В. С. Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та криминологічні проблеми : монографія. Харків : Право, 2009. 576 с.
22. Криминологія : учеб. / под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. Москва : Юрист, 1995. 512 с.
23. Закалюк А. П. Курс сучасної української криминології : у 3 кн. Київ : Ін Юре, 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української криминологічної науки. 424 с.
24. Відомості про кількість зареєстрованих у 2013-2017 роках кримінальних правопорушень за ст. 240 КК України, з них вчинених групою осіб та кількість виявлених організованих груп (в розрізі областей). Відповідь на запит. Вихід. лист № 27/1-97вих-18 від 27.02.2018 р. Внутр. док. (неопубл.).

References

1. Zdorovylo I. V. *Aktual'ni pytannia zapobihannia zlochynam, pov'iazanyh iz porushenniam pravyl okhorony abo vykorystannia nadr, v Ukraini* [Topical issues to prevent crimes related to violation of rules of protection and use of mineral resources in Ukraine]. *Pytannia borot'by zi zlochynnistiu* [Issues of Crime Prevention]. 2016. 31. P. 183–196. [in Ukrainian]
2. Zdorovylo I. V. *Kryminolohichnyj analiz zlochyniv, pov'iazanykh iz porushenniam pravyl okhorony abo vykorystannia nadr, v Ukraini (za materialamy opytuvannia pratsivnykiv Natsional'noi politsii Ukrainy ta kontent-analizu ZMI)* [Criminological analysis of crimes related to violations of the rules for the protection or use of mineral resources in Ukraine (based on surveys of employees of the National Police of Ukraine and content analysis of the media)]. *Suchasna kryminolohiia: dosiahnennia, problemy, perspektyvy : materialy Mizhnar. nauk. konf., prysviach. 50-richchiu kaf. kryminolohii ta krymin.-vykonav. prava (m. Kharkiv, 9 hrud. 2016 r.)* [Modern Criminology: Achievements, Problems, Perspectives: Materials International sciences conf. devoted 50th anniversary of the cafe. Criminology and Crimean-Performed. Law (Kharkiv, December 9, 2016)]. Kharkiv. 2016. P. 216–218. [in Ukrainian]
3. Zdorovylo I. V. *Schodo deiakykh kryminolohichnykh osoblyvostej zlochyniv, pov'iazanykh iz porushenniam okhorony abo vykorystannia nadr* [Regarding some criminological peculiarities of crimes connected with violations of the rules for the protection or use of mineral resources]. *Kryminal'no-pravove zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy v umovakh hlobalizatsii : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kharkiv, 12-13 zhovt. 2017 r.)* [Criminal Law Sustainable of Development of Ukraine in the Conditions of Globalization: materials of International. scientific and practice conferention (Kharkiv, October 12-13, 2017)]. Kharkiv. 2017. P. 550–553. [in Ukrainian]
4. Vasylevych V. *Stan zlochynnosti*. Kryminolohichnyj dovidnyk / za nauk. red. O. M. Bandurky, za zah. red. O. M. Dzhuzhi, O. M. Lytvynova [The state of crime. Criminological Directory]. Kharkiv : Disa plius, 2013. P. 324–325. [in Ukrainian]
5. Kal'man A. H., Khrystych Y. A. *Poniatyjnyj apparat sovremennoj kryminolohyy : terminoloh. slov. / pod obsch. red. V. V. Holyny* [Conceptual apparatus of modern criminology: terminology dictionary]. Kharkov. 2005. 272 p. [in Ukrainian]
6. Yedynyj zvit pro kryminal'ni pravoporushennia za sichen'-hruden' 2013 r. : stat. inform. Hen. prokuratury Ukrainy. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820&c=edit&_c=fo. (data zvernennia: 01.12.2018) [in Ukrainian]
7. Yedynyj zvit pro kryminal'ni pravoporushennia za sichen'-hruden' 2014 r. : stat. inform. Hen. prokuratury Ukrainy. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820&c=edit&_c=fo. (data zvernennia: 01.12.2018) [in Ukrainian]
8. Yedynyj zvit pro kryminal'ni pravoporushennia za sichen'-hruden' 2015 r. : stat. inform. Hen. prokuratury Ukrainy. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820&c=edit&_c=fo. (data zvernennia: 01.12.2018) [in Ukrainian]
9. Yedynyj zvit pro kryminal'ni pravoporushennia za sichen'-hruden' 2016 r. : stat. inform. Hen. prokuratury Ukrainy. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820&c=edit&_c=fo. (data zvernennia: 01.12.2018) [in Ukrainian]
10. Yedynyj zvit pro kryminal'ni pravoporushennia za sichen'-hruden' 2017 r. : stat. inform. Hen. prokuratury Ukrainy. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820&c=edit&_c=fo. (data zvernennia: 01.12.2018) [in Ukrainian]
11. Yedynyj zvit pro kryminal'ni pravoporushennia za sichen'-hruden' 2018 r. : stat. inform. Hen. prokuratury Ukrainy. (data zvernennia: URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820&c=edit&_c=fo. (data zvernennia: 01.05.2019). [in Ukrainian]
12. Vidomosti pro kil'kist' vyiavlenykh osib, iaki vchynyly kryminal'ni pravoporushennia za st. 240 KK Ukrainy uprodovzh 2013-2018 rokiv. Vidpovid' na zapyt. Vkh. lyst № 415-01-32 vid 04.03.2019 r. Vnutr. dok. (neopubl.). [in Ukrainian]
13. *Kryminolohiia* : pidruchnyk / za red.: V. V. Holiny, B. M. Holovkina [Criminology : textbook]. Kharkiv. 2014. 440 p. [in Ukrainian]

14. Zvitnist' Derzhavnoi sudovoi administratsii Ukrainy. Forma 7. Zvit pro sklad zasudzhennykh za 2013 rik. URL : https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/5533iopoioo. (data zvernennia: 01.12.2018) [in Ukrainian]
15. Zvitnist' Derzhavnoi sudovoi administratsii Ukrainy. Forma 7. Zvit pro sklad zasudzhennykh za 2014 rik. URL : https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/lkflghkjlh. (data zvernennia: 01.12.2018) [in Ukrainian]
16. Zvitnist' Derzhavnoi sudovoi administratsii Ukrainy. Forma 7. Zvit pro sklad zasudzhennykh za 2015 rik. URL : https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/Sud_statustuka_Zvit_2015. (data zvernennia: 01.12.2018) [in Ukrainian]
17. Zvitnist' Derzhavnoi sudovoi administratsii Ukrainy. Forma 7. Zvit pro sklad zasudzhennykh za 2016 rik. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/2016_zvit. (data zvernennia: 01.04.2017) [in Ukrainian]
18. Zvitnist' Derzhavnoi sudovoi administratsii Ukrainy. Forma 7. Zvit pro sklad zasudzhennykh za 2017 rik. URL : https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2017. (data zvernennia: 01.04.2018) [in Ukrainian]
19. Zvitnist' Derzhavnoi sudovoi administratsii Ukrainy. Forma 7. Zvit pro sklad zasudzhennykh za 2018 rik. URL : https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2018. (data zvernennia: 01.04.2018) [in Ukrainian]
20. Firsov E. *Kak ostanovit' jantarnyj apokalipsis?* [How to stop amber apocalypse?] Cenzor.NET. [Censor.NET.]. URL : https://censor.net.ua/resonance/3082288/kak_ostanovit_yantarnyyi_apokalipsis. (data zvernennia: 14.01.2019) [in Russian]
21. Batoryhareieva V. S. *Retsydyvna zlochynnist' v Ukraini: sotsial'no-pravovi ta kryminolohichni problemy : monohrafiia* [Recurrent Crime in Ukraine: Socio-Legal and Criminological Problems: Monograph]. Kharkiv. 2009. 576 p. [in Ukrainian]
22. *Kriminologija* : uchebnik / pod red. V. N. Kudrjavceva, V. E. Jeminova. [Criminology : textbook]. Moskva. 1995. 512 p. [in Russian]
23. Zakaliuk A. P. *Kurs suchasnoi ukrains'koi kryminolohii* : u 3 kn. [The course of modern Ukrainian criminology]. Kyiv. 2007. Kn. 1: Teoretychni zasady ta istoriia ukrains'koi kryminolohichnoi nauky [Theoretical Foundations and History of Ukrainian Criminological Science]. 424 p. [in Ukrainian]
24. Vidomosti pro kil'kist' zareiestrovanykh u 2013-2017 rokakh kryminal'nykh pravoporushen' za st. 240 KK Ukrainy, z nykh vchynenykh hrupoiu osob ta kil'kist' vyiavlenykh orhanizovanykh hrup (v rozrizi oblastej). Vidpovid' na zapyt. Vykhid. lyst № 27/1-97vykh-18 vid 27.02.2018 r. Vnutr. dok. (neopubl.). [in Ukrainian]

Igor Zdorovylo. The Station of Crime in The Sphere of Illegal Mining of Mineral Resources

The scientific paper is devoted to the characteristics of the main criminological indexes of the station of the illegal mining of mineral resources in Ukraine. Such quantitative and qualitative indexes as rate of crime, rate of incarceration, dynamics, statistical, criminal law and criminological structures of crimes under Article 240 of the Criminal Code of Ukraine have been analyzed.

The author on the basis of the analyses of the state statistical data concluded, that indexes of the illegal mining of mineral resources in Ukraine during 2013-2018 are characterizing by instability. The last tendency of it is the sharp decrease of crime rate and some rising of incarceration rate of crimes under Article 240 of the Criminal Code of Ukraine. The unit weight of these crimes in the structure of crimes against the environment consist 10-24 % and 20-30 % of the convicted persons for committing a crime against the environment.

Crimes under Article 240 of the Criminal Code of Ukraine have the next criminal law characteristics: these are intended mercenary continuous crimes that are usually committed by a few persons (joint crimes). The most popular target of crime is amber.

The criminological structure of illegal mining of mineral resources in Ukraine shows that: its “geography” is inextricably linked with the places of mineral resources deposits; such crimes are committed outside large cities; the tools, used by criminals, in the overwhelming majority, are primitive, that testify about absence of the necessity of a high engineering and technical level of training for preparing these crimes committing; the overwhelming majority of crimes are committed at night; their commission has a seasonal character, etc.

Key words: illegal mining of mineral resources; station of crime; mineral resources; amber.